

Elżbieta Loska

Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie : V Lubelskie Sympozjum nt. prawa karnego w starożytności

Kwartalnik Prawa Publicznego 5/3, 311-314

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Contra leges et bonos mores
Przestępstwa obyczajowe
w starożytnej Grecji i Rzymie
V Lubelskie Sympozjum
nt. prawa karnego w starożytności

W dniach 2–3.12.2004 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyło się V sympozjum nt. prawa karnego w starożytności, pod hasłem: „*Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie.*” Konferencję zorganizowały wspólnie dwie katedry UMCS: Zakład Historii Starożytnej i Katedra Prawa Rzymskiego

Obrady otworzył jeden z gospodarzy konferencji, prof. dr hab. Marek Kuryłowicz, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego UMCS. Licznie zgromadzonych gości powitali także prorektor UMCS, prof. dr hab. Karol Wysokiński, prof. dr hab. Leszek Leszczyński, dziekan Wydziału Prawa UMCS oraz dyrektor Instytutu Historii, prof. dr hab. Henryk Gmiterek.

Pierwszej części obrad, poświęconej w większości prawu starożytnej Grecji, przewodniczyła prof. dr hab. Anna Pikulska-Robaszkiwicz z Uniwersytetu Łódzkiego. Prof. dr hab. Włodzimierz Appel z Katedry Filologii Klasycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w referacie pt. *Sprawa Persesa* przedstawił historię sporu o spadek, jaki Perses prowadził ze swym bratem, Hezjodem. Wystąpienie prof. dr hab. Ryszarda Kuleszy (Uniwersytet Warszawski) pt. *Męstwo i tchórzostwo w systemie prawnym i obyczajowym starożytnej Sparty* dotyczyło zróżnicowania pozycji prawnej i politycznej mieszkańców Sparty w zależności od stopnia odwagi, prezentowanej na polu bitwy. Mgr Maciej Jońca z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zaprezentował odczyt pt. *Cudzołóstwo w prawie ateńskim*. Tekst uzupełniały przedstawione przez referenta ilustracje. Dr Hanna Appel z Zakładu

Historii Starożytnej UMK zaprezentowała dzieje *Senatus consultum ultimum* w roku konsulatu Cycerona. Rozpatrywała m.in. problem, czy uznanie kogoś za wroga ojczyzny było w starożytnym Rzymie tożsame z wydaniem przeciw niemu *senatus consultum ultimum*. Kwestia dotyczyła sprzysiężenia Katyliny, wykrytego w 63 r. p.n.e., w roku konsulatu Cycerona i skazania na śmierć jego uczestników. Po wygłoszeniu wszystkich odczytów w tej sesji, prowadząca otworzyła dyskusję.

Drugiej sesji konferencji przewodniczyła prof. dr hab. Danuta Musiał (Zakład Historii Starożytnej UMK). Prof. dr hab. Maria Zabłocka, Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiła niezwykle interesujące rozważania na temat *Questio lance et licio*. Wynikało z nich, iż, w przeciwieństwie do dotychczas głoszonych poglądów, uznających *questio lance et licio* za rodzaj przeszkolenia, mógł to być rodzaj popełnienia kradzieży. Ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński, Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wygłosił komunikat *Przestępstwa religijne w prawie rzymskim*. Dr Jacek Wiewiorowski z Katedry Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w odczycie pt. *Gubernator prowincji jako sędzia w sprawach o uprowadzenie dziewczyc*, przedstawił problem kwalifikacji prawnej *raptus puellae* w rzymskich prowincjach. Po zakończeniu referatów, prof. Musiał otworzyła dyskusję.

Trzeciej sesji obrad przewodniczył prof. dr hab. Jan Zabłocki, Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Prof. dr hab. Adam Łukaszewicz z Katedry Papiroligii Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił nadzwyczaj ciekawy referat pt. *Antoniusz i Kleopatra. Contra leges et bonos mores*. Opisał w nim historię stosunków Antoniusza i Kleopatry i ich wpływu na postrzeganie triumwira przez współczesnych mu Rzymian. Prof. dr hab. Wiesław Suder, Kierownik Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił referat pt. *Prawa małżeńskie Augusta: Kryzys moralności w Rzymie?* Ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz, reprezentujący Katolicki Uniwersytet Lubelski, omówił temat *Prawo rzymskie wobec aborcji*. Dr Ilona Błaszczuk z Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie Akademii Bydgoskiej, odwołując się do tekstów literackich, przedstawiła wątek *Kobiet u Marcjalisa*. Prof. dr hab. Wiesław Mossakowski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w referacie pt. *Bigamia w dawnej tradycji rzymskiej* poruszył problem traktowania podwójnego małżeństwa w starożytnym Rzymie. Podkreślił, że bigamia jako taka była zja-

wiskiem piętnowanym, lecz nie jest nam znana odpowiedź na pytanie dotyczące ważności drugiego związku. Dyskusja po trzeciej sesji obracała się głównie wokół tematu propagandy za czasów panowania cesarza Augusta.

Czwartą część posiedzenia poprowadził prof. dr hab. Ryszard Kulesza. Referat dr Ewy Skwary (UMK) pt. *Błędy młodości, czyli o nieobyczajnych postępkach młodzieńców w komedii rzymskiej*, dotyczył młodych bohaterów komedii rzymskiej i ich perypetii miłosnych, które w świetle prawa miały znamiona przestępstw, przynajmniej obyczajowych. Mgr Aneta Franczak (UMK) wygłosiła odczyt pt. *Venus Verticordia strażniczką kobiecej obyczajności*. Wystąpienie dr. Henryka Kowalskiego z Zakładu Historii Starożytnej UMCS nosiło tytuł *Omnia sunt non crimina sed maledicta. Oskarżenia o nieobyczajność w rzymskich procesach karnych I połowy I wieku p.n.e. na przykładzie mów Cyncerona*. Dr Aldona Ossowska-Zwierzchowska z Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie Akademii Bydgoskiej przedstawiła zagadnienie *Występów obyczajowych w rodzinie rzymskiej*, na przykładzie postępowania Marka Antoniusza. Mgr Elżbieta Loska z Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego wygłosiła referat pt. *Si tamen maritus in adulterio deprehensam occidit*. Dr Piotr Niczyporuk z Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu w Białymstoku omówił *Sankcje wobec wdowy naruszającej zakaz secundae nuptiae w okresie tempus lugendi*.

W dyskusji przewijał się temat obrazu rzymskich procesów publicznych, jaki wyłania się przede wszystkim z uważnej lektury mów Marka Tulliusza Cyncerona. Mowy obrończe często miały przedstawiać samą osobę oskarżonego w jak najlepszym świetle, a retorzy chcieli wzbudzić w sędziach uczucie litości. Drugiego dnia konferencji odbyły się dwie sesje. Pierwszej sesji obrad przewodniczył dr hab. Andrzej Sokala, Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Wystąpienie prof. dr hab. Włodzimierza Lengauera, Kierownika Zakładu Historii Starożytnej UW, zatytułowane było *Prawo ateńskie na straży dobrych obyczajów. Przypadek Timarchosa*. Referent podkreślił wagę zachowanych tekstów mów Ajschynesa w poznaniu systemu prawnego starożytnych Aten. Prof. dr hab. Marek Kuryłowicz omówił problematykę *Taedium vitae w prawie rzymskim*. Zmęczenie życiem w starożytności traktowano jako *iusta causa* popełnienia samobójstwa. Wynika to zarówno z zachowanych źródeł prawnych, jak i z tekstów filozoficznych. Dr Dariusz Słapek z Zakładu Historii Starożytnej UMCS wygłosił referat pt. *Niewolnicy w przebraniach wolnych. Teatr czy droga do wolności*. Mgr Anna Tarwacka z Ka-

tedry Prawa Rzymskiego UKSW przedstawiła tekst zatytułowany: *W krzywym zwierciadle: rozwód. Satyry z epoki augustowskiej o reputum*. W swoich rozważaniach oparła się głównie na tekstach literackich (satyrach Marcjalisa i Juwenalisa), jednak nie pominęła źródeł jurydycznych. Dr Krzysztof Amiełańczyk (UMCS) omówił *Reskrypt cesarza Hadriana o zakazie sprzedaży niewolnic stręczycielom*. Umowa kupna sprzedaży niewolnicy obowiązkowo powinna zawierać klauzulę *ne prostituantur*. Referat mgr Aldony Jurewicz z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dotyczył *Podejrzenia o turpis quaestus w D. 24,1,51*. Mgr Konrad Tadajczyk z Uniwersytetu Łódzkiego przedstawił odczyt *Aptekarz trucicielem*. Dr Ryszard Sajkowski (Katedra Historii Starożytności i Kultury Antycznej UWM) omówił *Składniki oskarżenia Emilii Lepidy* na podstawie tekstów Tacyta i Swetoniusza. Po wystąpieniach przewodniczący otworzył dyskusję.

Drugą część posiedzenia poprowadził prof. dr hab. Wiesław Suder. Mgr Piotr Kołodko z Uniwersytetu w Białymstoku wygłosił referat pt. *Rzymska terminologia prawna stosowana na określenie chłosty*. Dr Ireneusz Łuć (UMCS) *Boni et mali milites. Relacje między żołnierzami wojsk rzymskich na przykładzie gwardii pretoriańskiej*. Mgr Adam Świętoń z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego poruszył temat *Nadużyć związanych z kwaterunkiem wojsk w późnym cesarstwie rzymskim (IV w.)*. Mgr Renata Darska z Katedry Prawa Rzymskiego UKSW przedstawiła tekst pt. *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w miejscu publicznym w świetle interdyktu ne quid in loco publico*. Dr Elżbieta Żak (UMCS) przedstawiła temat *Actiones vindictam spirantes*. Dr Sławomir Godek z Katedry Historii Ustroju i Prawa w Polsce UKSW w swoim referacie *Kara worka w prawie dawnej Rzeczypospolitej*, omówił wpływ prawa rzymskiego na brzmienie Statutów Litewskich. Dr Ireneusz Jakubowski z Uniwersytetu Łódzkiego wygłosił odczyt pt. *Elementy rzymskiego prawa karnego w dziełach Tadeusza Czackiego*.

Symposium zakończył jeden z gospodarzy, prof. Marek Kuryłowicz. Podsumowując owocne obrady, wyraził nadzieję rychłej organizacji kolejnego Lubelskiego Symposiumu Prawa Karnego w Starożytności.

Elżbieta Loska *

* Mgr Elżbieta Loska – asystent w Katedrze Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie